

Somálsko v tranzici

JAN ZAVĚŠICKÝ*

Abstract: Somalia in Transition

The Article deals with the issue of political development in former post-colonial state in the Horn of Africa, Somalia, during last decade. Since the fall of Siyad Barre's regime in 1991 Somalia has become typical collapsed state without any central government for more than ten years. Subsequent clan-based conflicts and fighting among rival faction leaders erupted. The cease-fire efforts of the United Nations during 1992–1995 peace enforcement missions UNOSOM I and II were not successful as well as the multinational forces concerted in UNITAF mission led by US.

In 1991 the Somali National Movement proclaimed an independent state, the Republic of Somaliland, in northwest regions but it has received no international recognition yet. Autonomous state of Puntland (created in 1998 by the Somali Salvation Democratic Front) supports federal solution to Somalia's political problems. One of the most important events in recent political progress was the foundation of the Transitional National Government (TNG) and the election of president Abdiqasim Salad Hassan as the head of the state in 2000. TNG has a three year mandate and this new administration also occupies Somalia's seat in UN although it controls only about a half of the capital Mogadishu and let alone nearly the rest of the country.

Keywords: Somalia, clans, civil war, cease-fire efforts, collapsed state, Transitional National Government.

„Somálsko je téměř stoprocentní muslimskou zemí – fakticky s jediným etnikem. Bohužel zde jsou mnohem více valentní rodinné a klanové vazby, těsně související s pasteveckými životními tradicemi Somálců ve skromných a obtížných klimatických a přírodních podmínkách, které stojí v pozadí krvavé občanské války.“¹

Somálsko prošlo v posledních letech dramatickým vývojem a nejspíše od roku 1992 je považováno za zhroutený stát (collapsed state), o jehož obnovu se v současnosti snaží přechodná vláda. Ve své stati, jež je převážně deskriptivní základních momentů vnitropolitického vývoje Somálska a nutných mezinárodně politických konsekvencí, jsem komparoval více zdrojů a v případech rozporů jsem se řídil především informacemi Organizace spojených národů a pracemi expertů na danou oblast v čele s Dr. Menkausem, předním světovým odborníkem na oblast Afrického rohu a islámských hnutí, na kterého je ve většině použitých zdrojů často odkazováno.

* Autor je student mezinárodních teritoriálních studií, obor mezinárodní vztahy a evropská studia – politologie. Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií a Katedra politologie, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 65477@mail.muni.cz.

1. Klanová struktura a somálský nacionalismus

Somálsko vzniklo jako nezávislý stát z Britského Somálska (Somaliland – severozápadní část) a Italského Somálska (jih) v roce 1960.² Spory o území vedly k přeshraničním konfliktům s Etiopií a Keňou. Idea somálského nacionalismu totiž viděla „Velké Somálsko“, které bylo rozděleno mimo výše zmíněné dvě části také na Francouzské Somálsko (dnešní Djibouti), Etiopii (východní část Etiopie – Ogaden) a severovýchodní území dnešní Keni (Northern Frontier District – NFD). Poslední válkou byl právě konflikt s Etiopií o území Ogadenu obývané především Somálci.³ Mnoho somálských problémů pochází již z koloniální éry. Necitlivé zásahy, neznalost místních reálií a snaha o aplikaci západních poměrů na africké prostředí a nerespektování místních vztahů a tradic jsou hlavní chyby, kterých se bývalé mateřské země Itálie a Velká Británie podobně jako i jiné koloniální mocnosti dopustily. Jde především o vytyčení hranic, nereflexujících přirozené linie mezi jednotlivými etniky, což je kromě ekonomických důvodů nejčastější příčina územních sporů v Africe.

Somálská společnost je založena na klanové struktuře a klan je zde rozhodující sociální entitou. Na tento fakt je důležité upozornit hned v úvodu, neboť role klanů a jejich nižších jednotek označovaných jako subklany je při politickém vývoji Somálska a vzniku občanské války klíčová. Podle tradičních genealogií se Somálci štěpí na větev Samaal (Samale), která se dělí na klanová seskupení Darod (Daarood), Dir (Ise neboli Isové a Gadabursi), Hawiye a Isaaq, a na větev Sab, do níž patří klanová seskupení Digil a Rahanweyn. Klanová seskupení se dále člení na klany a nižší jednotky.⁴

2. Byrokraticko-militaristický Barreho autoritativní režim.⁵

Muhammad Siyad Barre nastolil autoritativní militaristický režim svržením vlády v roce 1969 po předchozím zavraždění prezidenta Abdirashid Ali Sharmarkeho. Barre zakázal všechny politické strany a založil jedinou Somálskou revoluční socialistickou stranu s marxistickou orientací, avšak v zájmu zachování marxistické logiky nahradil třídy kmeny (tribalism). Nomenklatura byla v somálském prostředí nahrazena tzv. *klanklaturou*.⁶ Specifikou byl tzv. vědecký socialismus (scientific socialism), směs Barreho vlastní koncepce vývoje společnosti založená na principech sebeuvědomění, marxismu a islámu. Barre kombinoval aspekty Koránu s vlivem Marxe, Lenina, Maa a Mussoliniho, avšak socialismus chápal jako formu politického principu. Mnohem důležitější než marxistické kořeny ideologie bylo osobní postavení Barreho a jeho image coby vítězného vůdce (Guulwaadde). Vedoucím orgánem bylo 25-ti členná Nejvyšší revoluční rada složená ze zástupců armády a policie, v jehož čele byl předseda – hlava státu – Barre. Vláda byla založena na armádě, kultu osobnosti Barreho a obecně byla nazývána MOD, což je zkratka skládající se z počátečních písmen (sub)klanů Mareehaan (Barrův klan), Ogaden (Barreho matka) a Dulbahante (Ahmad Sulaymaan Abdullah, mj. vedl Národní bezpečnostní službu), které jsou všechny součástí Daarod klanu.⁷

3. Počátek a příčiny občanské války

Barreho vláda přestála několik pokusů o převrat. Jedním z nejvážnějších byl pokus o převrat provedený armádními důstojníky (převážně klan Majeerteen) z 8. dubna 1978 v reakci na prohru Somálska v konfliktu s Etiopií, který byl však neúspěšný a Barre následně posílil svou pozici.⁸ V Etiopii s libyjskou finanční podporou vznikla ozbrojená opoziční Somálská demokratická fronta spásy (SSDF). Důležitou roli sehrálo Somálské národní hnutí (SNM), které založili členové klanu Isaaq v Londýně v roce 1981, kdy proti Barremu rozpoutali guerillovou válku. Klan Isaaq převažuje v severní části Somálska (města Hargeysa, Burao, přístav Berbera) a prostřednictvím SNM vedl od května 1988 ozbrojenou vojenskou kampaň proti Barreho režimu. Zprvu klan Isaaq úspěšně obsadil Hargeysu a Burao, avšak po brutálním potlačení a zničujícím bombardování obou měst v červnu téhož roku ze strany vládních vojsk se SNM stáhlo na venkov a tam v boji pokračovalo.⁹ Barre sice vytláčil Isaaq z měst, ale v partyzánské válce úspěšný nebyl. Rok 1988 lze považovat za začátek občanské války v Somálsku.

Občanskou válku v Somálsku, která způsobila zkolabování státu, zahájil pád autoritářského režimu, jehož existence závisela na bývalé bipolaritě. Od 70. let až do r. 1990 využíval generál Barre dovozu zbraní, nejdříve pod patronací Moskvy a později Washingtonu, aby mohl vést válku s Etiopií a zároveň potlačit vnitřní odpor. Ohrožen ze všech stran, podporoval volné ozbrojování masy Somálců, především z vlastního rodu a jemu spřízněných skupin.¹⁰ Zbraně do Somálska proudily také z Etiopie, která podporovala nevládní skupiny a chtěla tak oslabit ústřední vládu ve snahách o územní revizi, o kterou se Barre do roku 1988 neustále snažil.¹¹

Příčiny občanské války je nutno hledat především ve dvou rovinách a tyto roviny je nutno uvažovat neodděleně, neboť vývoj somálského konfliktu je velmi komplexním dějem. Za prvé jde o odpor klanu Isaaq a milic jiných subklanů (Habr Awal, Habr Yonis a Habr Jello) vůči centrální Barreho vládě v hlavním městě Somálska Mogadishu.¹²

Ve druhé rovině se nachází institucionální kolaps, ekonomický úpadek, narušování tradičního způsobu života a v neposlední řadě obecné zhoršení podmínek pro živobytí. Válka v Ogadenu měla katastrofické důsledky na chov dobytka, který se sezónně přesouval do Etiopie a zpět. Ekonomický úpadek narušoval stabilitu mezi pastevcí, obchodníky a státem. Severní regiony kladly odpor vůči válce s Etiopií a odporovaly centrální vládě. Během ozbrojených bojů zabíjely ustupující vládní jednotky také cenný dobytek a ničily zemědělské plochy a úrodu. Somálsko později velmi utrpělo embargem na vývoz dobytka, který na něj uvalily státy Perského zálivu.¹³

Klanová rivalita a neslučitelné historicko-kulturní předpoklady jsou neméně důležitým předpokladem. Barre podporoval meziklanové soupeření ve snaze zůstat v pozici nejsilnějšího a rozhodujícího vůdce a především oslabit své konkurenty. Politikou centralizace Barre oslaboval tradiční struktury a místní autority. Potíže samozřejmě přineslo již postkoloniální sjednocení italské a britské části Somálska. Jiným problémem je otázka uprchlíků. V případě severního území se jedná zejména o příchod uprchlíků, etnických Somálců, z Ogadenu. Ogadenská válka s Etiopií znamenala jeden z mezníků režimu a vlna uprchlíků způsobila na severu velké problémy.¹⁴ Bolestivou je také otázka domácích běženců (internally displaced persons), Somálců vyhnaných ze svých domovů, kteří však zůstali na území Somálska. Podle různých odhadů se jedná asi o půl milionu lidí.¹⁵

Významným aspektem, který vznik vnitrostátního konfliktu výrazně usnadnil, je šíření zbraní.¹⁶ Barre využíval v boji proti Isaaq i jiné klany, které zásoboval zbraněmi, které se rychle šířily mezi Somálci. Z ogadenských uprchlíků formoval Barre jednotky pravidelné armády a vyzbrojené je posílal do bojů proti Isaaq a jeho spojencům. Barre se nevyhýbal ani likvidaci zdrojů vody, aby oslabil své soupeře.¹⁷ Somálsko nebylo nikdy příliš stabilní zemí, téměř nepřetržitě válčilo se svými sousedy a vlastnit zbraň znamenalo a stále znamená především možnost chránit vlastní život a majetek.

4. Rozšíření občanské války

Ze severního Somálska se záhy stala oblast bez zákona, kde již centrální vláda neměla faktickou moc a ani autoritu. Válka měla také již své první ekonomické důsledky. Došlo k radikálnímu omezení importu potravin ze severních přístavů, následně se zvýšila cena základních potravin, což ještě více podnítilo nevládní klany k odporu, který již měl masovou podporu.

Významný klan Hawiye na jihu měl zhruba srovnatelnou pozici s klanem Isaaq na severu. I Mogadishu se nachází na území subklanu Abgaal, který patří právě do klanu Hawiye. Z klanu Hawiye pochází řada významných osobností, jmenovat lze například prvního somálského prezidenta Aden Abdullah Osmana a generála Daauuda, který se stal prvním velitelem somálských ozbrojených sil. Příslušníci klanu Hawiye sice od vyhlášení nezávislosti nezastávali hlavní státní funkce, ale drželi si významné pozice ve státní byrokracii a velitelských armádních kruzích. Barre však ambice klanu potlačoval nevybíravým způsobem podobným potlačování klanu Isaaq a Majeerteen, tím se však Barre dopustil osudné chyby. Na počátku roku 1990 sice stále ještě ovládal hlavní město a přilehlé oblasti, avšak znepřátelením klanu Hawiye dosáhl toho, že ze své poslední citadely učinil nepřátelské území. Vládní jednotky Rudých baretů masakrovaly obyvatelstvo a Barreho opustil silný spojenec – Spojené státy americké.¹⁸

5. Válka klanů

Příčiny současné somálské krize leží především v soupeření klanů o nadvládu a také v jejich separatistických snahách. Hlavní ozbrojená politická seskupení jsou založena na čistě klanovém základě. Především jde o šest hlavních subjektů:¹⁹

1. United Somali Congress (USC). Hawiye klan, střední Somálsko a Mogadishu.
2. Somali Salvation Democratic Front (SSDF). Majeerteen subklan klanu Daarood (severozápad).
3. Somali National Movement (SNM). Isaaq klan, požadavek nezávislosti Somalilandu.
4. Somali Patriotic Movement (SPM). Ogaden subklan klanu Daarood, pomezí centrálního a jižního Somálska.
5. Somali Democratic Movement (SDM). Hnutí klanu Rahanweyn v jihozápadním Somálsku
6. Somalia Democratic Association (SDA). Politické seskupení klanu Dir (severozápadní oblast).

Klany vytvořily vlastní milice a prvotním cílem všech bylo svržení Barreho vlády. V prosinci 1990 vypuklo v Mogadishu ozbrojené povstání a rozsáhlá území byla mimo kontrolu jakékoliv autority.

Selhaly i mezinárodní snahy o zprostředkování dohody mezi znepřátelenými stranami. Pod patronací Egypta a Itálie se mělo v Káhiře konat setkání mezi Barrem a opozičními SNM a USC, které se ale odmítly jednání účastnit. Selhal i pokus Barreho vlády o vyhlášení svobodných voleb, které se měly konat v únoru 1991, čímž by Barre získal čas na koncentraci vlastních sil. O urovnání konfliktu se snažila především Itálie, která již v polovině roku 1990 iniciovala neúspěšná jednání mezi Barrem a opozicí.²⁰ Vývoj událostí se pokoušel zvrátit Barreho podporovatel Butrus Butrus-Ghálí, tehdy ještě jako egyptský ministr zahraničí.

Mahdí vs. Aideed

Diktátor Barre opustil Mogadishu 27. ledna 1991 a Daarood zformoval v Kismaayo Somálskou národní frontu (Somalia National Front – SNF). Došlo ke kolapsu státu.²¹ Milice USC se následně vrhly do bojů o Mogadishu a 28. ledna 1991 byl částí USC jmenován nový prezident Ali Mahdi Muhammad (subklan Abgal), aniž by došlo k nějakým konzultacím s ostatními klany a opozičními skupinami. Tím došlo k rozdělení USC na dvě části, neboť část kolem „generála“ Muhammada Farah Aideeda (subklan Habr Gedir) se postavila proti Mahdímu. Rozkol vyvrcholil v prosinci 1991 otevřeným bojem mezi oběma frakcemi USC, do kterého se zapojily milice jiných klanů, které bojovaly i mezi sebou navzájem. 28. ledna složil Mahdí prezidentský slib a Umar Arteh Ghaalib byl jmenován premiérem. Do bojů o Mogadishu se zapojila i Barreho SNF.²² Mezi Mahdí a Aideedem došlo k později (červenec 1991) dohodě na konferenci v Djibouti, kdy se Mahdi stal prozatímním prezidentem a Aideed předsedou USC/SNA.²³ V únoru 1992 svolal Butrus-Ghálí do New Yorku konferenci zástupců Organizace africké jednoty, Arabské ligy, Islámské konference (Organization of the Islamic Conference, OIC) a zástupců obou znepřátelených frakcí, kteří podepsali předběžnou smlouvu o ukončení bojů. Vlastní dohoda o příměří byla mezi Aideedem a Mahdí podepsána 3. března 1992 pod nátlakem OSN a zprostředkování Jamese Jonaha. Dohoda obsahovala rovněž souhlas s vysláním pozorovatelské mise OSN do Somálska.²⁴

Fragmentace Somálska

Severní část Somálska (regiony Awdal, Woqooyi Galbeed, Togdheer, Sanaag a Sool) jednostranně vyhlásila svou samostatnost 18. května 1991 ve městě Burao. Na dobu dvou let byl ustanoven režim SNM a do čela státu byl postaven prozatímní prezident Abdirahman (Tuur) Ahmed Ali. Vznikla tak poměrně stabilní oblast bez klanových bojů. V únoru 1993 byla zahájena konference Národního kongresu ve městě Baroma, jejímž cílem bylo také nalézt nového prezidenta státu, která rozhodla o politické podobě Somalilandu.²⁵ Do čela Somalilandu byl v květnu 1993 zvolen Muhammad Ibrahim Egal, který byl v roce 1997 znovuzvolen. Konference Somalilandských společenství tvořená vůdčími osobami Somalilandu přijala v roce 1997 ve městě Hargeysa ústavu, která vstoupila v plnou platnost až po referendu z 31. května 2001.²⁶ Proti Egalovi však v listopadu 1994 vypukly boje ve městě Hargeysa a březnu následujícího roku i v Burao. Prezident Egal, podporovaný především klany Habr Awal a Gadabursi, bojoval proti frakci Garhajis, složené ze subklanu Habr Yunis a Idagale.²⁷ Po smrti Egaleho nastoupil do prezidentského úřadu v květnu 2002 viceprezident Dahir Riyale Kahin, jehož nástupce by měl být zvolen v dubnu letošního roku.²⁸

Somaliland nebyl mezinárodním společenstvím uznán, avšak neustále se snaží o mezinárodní uznání své vlády. Somalilandská vláda vydává v Londýně i vlastní měnu – šilink. V roce 2001 proběhly v Somalilandu svobodné volby s účastí více stran. Somaliland je poměrně stabilní zemí, která se však přes jistý pokrok potýká s ekonomickými problémy. Menší potíže způsobuje obchodní rivalita s Djiboutí, které sice zdůrazňuje ekonomické vztahy se Somalilandem, ale odmítá jej uznat.²⁹

V roce 1998 byl vyhlášen další nezávislý útvar na území Somálska, Puntland, s hlavním městem Garoowe. Regiony Bari a Nugaal (severovýchod) pod vedením Abdullahi Yusuf Ahmada vyhlásily samostatnost, kterou však podobně jako v případě Somalilandu nikdo neuznal. Jednalo se jistý druh autonomie, neboť cílem Puntlandu není politická samostatnost, ale existence jako jednoho celku v rámci požadovaného federativního uspořádání Somálska.³⁰

Yusuf je vůdcem SSDF a od roku 1991 vede boje s muslimskými fundamentalisty soustředěnými v poměrně slabém hnutí Al-Ittihad, které má spíše sociální než politický charakter. Yusuf žádal svého spojence, vládu Etiopie, o dodávky zbraní k boji proti zvyšující se aktivitě Al-Ittihadu, spíše mu však šlo jen o získání převahy nad Somalilandem. Dodnes vede Puntland spory se sousedním Somalilandem o regiony Sool a Sanaag.³¹ Na podzim 2001 propukla v Puntlandu další vlna násilí, když si chtěl Yusuf silou prosadit prodloužení svého mandátu hlavy státu naproti vůli Rady starších, která do čela státu zvolila do prezidentského úřadu Jama Ali Jamu. 21. listopadu 2001 dobyl Yusuf město Gadoowe a získal kontrolu nad zemí.³² Byla to opět Etiopie, kdo se v létě 2002 snažil o dohodu mezi Jamim a Yusufem, avšak opět bez úspěchu.³³ V současnosti bývá za prezidenta Puntlandu považován Yusuf.

V září 1998 založilo Somálské vlastenecké hnutí (Somali Patriotic Movement) a vůdci z klanů Digil a Rahanweyn stát Jubaland. Moci v zemi se však chopily moci tzv. Spojené somálské síly, později přejmenované na Alianci údolí Juba (Juba Valley Alliance). V červnu 2001 Aliance vytvořila novou správu a deklarovala podporu přechodné vládě v Mogadishu.³⁴

Intervence OSN, UNOSOM I

V roce 1992 vypukl v Somálsku hladomor, humanitární krize a vnitřní konflikt si vyžádaly zásah OSN. Již koncem roku 1991 informoval odstoupivší generální tajemník OSN Javier Pérez de Cuéllar formálně Radu bezpečnosti OSN o záměru zahájit mírový proces v Somálsku. RB se sešla po výzvě prozatímního somálského ministra vnitra ke zvážení zhoršující se situace v Somálsku a zvláště konfliktu v Mogadishu.³⁵ OSN uvalila na Somálsko v lednu 1992 rezolucí č. 733 obecné a úplné zbrojní embargo. Rezolucí RB č. 746 (1992) byl do Somálska vyslán 17. března technický tým. Koncem března byly mezi znepřátelenými frakcemi podepsány dohody mezi bojujícími frakcemi, které zajišťovaly přítomnost pozorovatelů dohlížejících nad příměřím z 3. března a také zapojení ozbrojených jednotek na ochranu pracovníků OSN a humanitárních aktivit. Generální tajemník Butrus-Ghálí pak doporučil ustanovit misi OSN v Somálsku. Rezolucí RB č. 751 (1992) pak byla založena mise UNOSOM I (United Nations Operations in Somalia). Počet vojenského personálu se zvyšoval, což vyvolávalo vlnu odporu především mezi přívrženci generála Aideeda, který vytvořil vlastní milici – Somálskou národní alianci Somali National Alliance (SNA), protože podle něj jednotky OSN preferovaly Mahdího.³⁶ Aideed se nechtěl podrobit odzbrojovacím snahám OSN a nakonec 28. října vyhlásil, že již nebude tolerovat pakistánský kontingent v Mogadishu. Následně vy-

puklo ozbrojené násilí a střelba proti jednotkám a konvojům OSN, které začaly od listopadu střelbu opěťovat.³⁷

UNITAF a operace Navrácená naděje

Milice rozkrádaly humanitární pomoc, unášely pracovníky OSN a jiných organizací a přepadávaly konvoje. Milice se skládaly z ozbrojených banditů (mooryan), kteří zajišťovali bezpečnost každému, kdo zaplatil. Jistou dobu také poskytovali ochranu jednotkám OSN a jiným mezinárodních organizací.³⁸ 3. prosince RB jednohlasně přijala rezoluci č. 794 (1992) a uvítala nabídku USA na zajištění bezpečného prostředí pro poskytování humanitární pomoci.³⁹ Vznikla UNITAF (Unified Task Force), mnohonárodnostní síla organizovaná a vedená USA, která byla RB autorizována v souladu s kapitolou VII Charty OSN k užití „všech nutných prostředků“ pro zajištění bezpečného prostředí pro realizaci programů humanitární pomoci. Prezident George Bush tak na rezoluci odpověděl rozhodnutím o zahájení operace „Restore Hope“. Poprvé tím ve své historii autorizovala OSN skupinu států k použití vojenské síly pro humanitární cíle, ale ne pod velením OSN.⁴⁰ Cíle operace zahrnovaly peacemaking, peacekeeping a také operace na vynucení míru (peace-enforcement). Generálním tajemníkem a angažovanými státy byly rovněž ustaveny mechanismy koordinace mezi OSN a vojenskými jednotkami. Celkem bylo v rámci UNITAF rozmístěno na 37 000 převážně amerických vojáků.

Mise UNITAF byla poměrně úspěšná, zvýšila bezpečí a dokázala zajistit distribuci humanitární pomoci. Somálské klany tváří v tvář vojenské síle omezily své výpady a násilí se zmírnilo. Neexistovala však žádná centrální vláda, jednotná armáda ani národní policie. V lednu 1993 byly do Addis Abeby generálním tajemníkem OSN svoláno přípravné setkání, které vyústilo ve třech dohodách mezi čtrnácti somálskými politickými uskupeními, které zaručovaly implementaci smíru, odzbrojení, apod.⁴¹ 27. března pak byly podepsány dohody z Addis Abeby, čímž vyvrcholila Konference o národním usmíření v Somálsku organizovaná v těchto dnech OSN. Signatáři, včetně bojovného Aideeda, se zavázali k ukončení násilí. Dohoda měla čtyři části: odzbrojení a bezpečnost, obnova a rehabilitace, navrácení majetku a urovnání sporů, čtvrtou částí byl systém prozatímních mechanismů (systém přechodných orgánů v čele s Prozatímní národní radou).⁴²

UNOSOM II

Pod dojmem úspěchů dosažených díky UNITAF navrhl Butrus-Ghálí přechod ke klasické mírové misi UNOSOM II. Úkolem nové mise byla především obnova státu a peace-building. Slovy Madeleine Albright bylo cílem nové mnohonárodnostní mise: „znovuvybudování somálské společnosti a prosazení demokracie ve sváry rozervaném národě.“⁴³ UNOSOM měla mandát především v osmi oblastech, k jehož prosazení mohla užít všech odpovídajících akcí včetně ozbrojené síly: monitorování dodržování příměří, provádění preventivních opatření s cílem zabránit novému vypuknutí násilí, vynucení odzbrojovacích opatření (small weapons), provádět a podporovat mezinárodní kontrolu těžkých zbraní (heavy weapons) jednotlivých frakcí, ochranu a ostrahu přístavů, letišť a dopravních komunikací nutných pro doručování humanitární asistence, ochranu příslušníků OSN, jejich agentur, Mezinárodního výboru Červeného kříže a dalších mezinárodních organizací, podporu a pokračování programu likvidace pozemních min a repatriaci uprchlíků.⁴⁴

23. Chronology of Events Leading to Reconciliation Talks, http://www.unsomalia.org/media/2002/stories/20021014_2.asp a dále Why the Bush Administration Decided to Intervene in Somalia?, <http://www.empereur.com>.
24. The Blue Helmets, A Review of united Nations Peace-keeping, United Nations Department of Public Information, New York 1996, s. 288–290. Dále Somalia - UNOSOM I, United Nations Operation in Somalia I, 21 March 1997, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm>.
25. V čele státu je prezident a legislativní moc je v rukou dvoukomorového Parlamentu (Baarlamaanka), který se skládá ze dvou komor po 82 členech v každé. Dolní komora (House of Representatives) se nazývá Golaha Wakiilada a horní (House of Elders) Golaha Guurtida, <http://www.electionworld.org>. K politickému systému Somalilandu viz oficiální internetové stránky somalilandské vlády: <http://www.somalilandgov.com>.
26. Viz David H. Shinn (Addis Tribune): Somaliland: the Little Country That Could, 7 Dec 2002, <http://www.somaliawatch.org/archivedec02/021207202.htm>.
27. K problematice konfliktu mezi Garhajis a přívrženci prezidenta Egale Ize doporučit práci Mírového výboru (Peace Committee for Somaliland): Report on peace-making initiative in Somaliland, April 1995–January 1997, dostupnou na http://www.c-r.org/pubs/occ_papers/occ_somali.htm, ze které zde také vycházím.
28. Viz http://www.unsomalia.org/media/2002/stories/20021014_2.asp a dále Dr. Abdishakur Jowhar: Somaliland Presidential, Addis Tribune (Addis Ababa), 28. únor 2003, <http://allafrica.com/stories/200302280280.html>.
29. Srov. Cliffe, L.: Regional dimensions of conflict in the Horn of Africa, Third World Quarterly, 1/1999, elek. verze, London Feb 1999, <http://proquest.umi.com/pqdweb?Did=000000038806460&Fmt=3&Del=1&Mtd=1&Idx=12&Sid=1&RQT=309>.
30. David H. Shinn, Somaliland: the Little Country That Could, <http://www.somaliawatch.org/archivedec02/021207201.htm> a srov. Declaration on the Political Position of the People of Sool, Southern and Eastern Sanaag regions and Buhoodle district of Somalia, <http://puntland.tripod.com/>.
31. Fighting breaks out between Somaliland, Puntland of Somalia, <http://www.somaliawatch.org/archivedec02/021208101.htm>
32. Horn of Africa Review, November/December 2001, s. 8. Elektronické verze dostupné z <http://www.who.int>.
33. Crisis Watch: News on current conflicts and peace negotiations, dostupné na <http://first.sipri.org>.
34. Podle <http://www.rulers.org/ruls2.html#somalia> a dále Britannica Book of the Year 2000, Encyclopaedia Britannica, Inc., USA 2002 s. 491–492.
35. Hladovění způsobilo v prvním roce po kolapsu Barreho vlády smrt přibližně 300 000 Somálců, převážně dětí. Zunes, S.: Somalia as a Military Target, The Progressive Response, Volume 6, Number 2, January 18, 2002 <http://www.fpif.org/progresp/volume6/v6n02.html> a dále The United Nations and Somalia 1992–1996, The United Nations Blue Books Series, Volume VIII, United Nations Department of Public Information, New York 1996, s. 17.
36. Somalia – UNOSOM I, United Nations Operation in Somalia I, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm>.
37. Vznikla tak frakce USC/SNA, která byla pod Aideedovým vedením. Dále viz The Blue Helmets, A Review of united Nations Peace-keeping, s. 287 a Why the Bush Administration Decided to Intervene in Somalia? <http://www.empereur.com>.
38. Jednotlivé nepravidelné milice tak často zastávaly postoje, které se neslučovaly se zájmy jejich vlastního klanu. Často velmi mladí ozbrojenci používali převážně lehké pěchotní zbraně, ale v jejich arzenálu nechyběly ani protitankové střely. Viz Bowden, M.: Černý jestřáb sestřelen, Příběh moderní války, Pragma, Praha 2000, s. 111–114. Gangy a milice užívaly také nákladní auta či dodávky nejčastěji značky TOYOTA, kterým na korbu připevňovaly kulometry nebo protitankové pušky ukradené americké armádě. Tato vozidla jsou nazývána „technicals“. Viz tamtéž nebo Pelton, R., Y., Aral, C. and Dulles, W.: Průvodce cestovatele po nebezpečných místech světa, Rybka Publishers, Praha 1999, s. 814.
39. Velký vliv na zahájení účasti USA v Somálsku mělo americké veřejné mínění. Známe jsou tzv. CNN efekty: 1) „something must be done“ – veřejnost pod vlivem médií upozorňujících na alarmující situaci požaduje po své vládě řešení situace. 2) „body pack effect“ – po ztrátách na životech se veřejnost začne obracet proti intervenci a požaduje stáhnutí jednotek. O vlivu médií na zahraniční politiku USA viz Mermin, M.: Television News and American Intervention in Somalia: The Myth of a Media-Driven Foreign Policy, Political Science Quarterly, Vol. 112, 3/1997, s. 385–403, PDF formát, <http://links.jstor.org>.
40. Cit. United Nations and Somalia, s. 33. Kontingenty UNITAF jsou označovány jako tzv. „Non-blue-helmeted“ multinational force. Viz Adibe, C. a Potgieter, J., W., s. 31–60.
41. UNOSOM I, United Nations Operation in Somalia I, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm> a The United Nations and the Situation in Somalia, United Nations Department of Public Information, 1993, s. 8. Dohodu podepsalo 14 frakcí, které pro ilustraci komplexnosti složité situace jmenuji: Somali Africans Muki Organization (SAMO), Somali Democratic Alliance (SDA), Somali Democratic Movement (SDM), Somali National Democratic Union (SNDU), Somali National Front (SNF), Somali National Union (SNU), Somali Patriotic Movement (SPM), SPM/frakce SNA, Somali Salvation Democratic Front (SSDF), Southern Somali National Movement (SSNM), United Somali Congress (USC), USC/SNA (Aideed), United Somali front (USF), United Somali Party (USP). Cit. podle The United Nations and Somalia 1992–1996, s. 95, 242–243.
42. The Blue Helmets, A Review of united Nations Peace-keeping, s. 298–299.
43. The Somalia War, 1993, <http://www.geocities.com/CapitolHill/8514/index.html>.
44. The Blue Helmets, A Review of united Nations Peace-keeping, s. 297 a UNOSOM II, United Nations Operation in Somalia II, 31 August 1996, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2.htm>.
45. Tímto se OSN výrazně orientovala především na Aideeda, ve kterém spatřovala největší překážku mírovému procesu. Svou zásluhu na tom měl i generální tajemník OSN Boutros-Ghali.
46. Otřesné záběry mrtvých vojáků vláčených davem ulicemi Mogadisha, které přinesla CNN, byly zdrojem již popsaného „body pack effectu“ (pozn. 33). Celou bitvu popisuje Mark Bowden: Black Hawk Down: A Story of a Modern War, podle níž byl natočen i stejnojmenný film. Kvalitní analýzu události a angažovanosti speciálních jednotek v Somálsku poskytuje také Neillands, R.: V bojové zóně, Speciální jednotky od roku 1945, Deus, Praha 2001, s. 270–275.
47. Ambush in Mogadishu, Chronology: the US/UN in Somalia, 1998, <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/ambush/>.
48. Cit. Neillands, R.: V bojové zóně, s. 274.
49. Menkhaus, K.: Somalia: A Situation Analysis, UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Paper No. 07/2000, November 2000, PDF formát, http://www.reliefweb.int/library/documents/2001/som_unhcr_analysis_30nov00.pdf, s. 1.
50. http://www.unsomalia.org/media/2002/stories/20021014_2.asp.
51. V této kapitole jsou použity následující zdroje: http://www.unsomalia.org/media/2002/stories/20021014_2.asp; Menkhaus, K.: UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Paper No. 07/2000, November 2000, PDF formát, http://www.reliefweb.int/library/documents/2001/som_unhcr_analysis_30nov00.pdf, s. 1–19; <http://first.sipri.org>; <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/so.html>; <http://www.countryreports.org/content/somalia.htm#Govt>; Horn of Africa Review, ročník 2001, elek. verze na <http://www.who.int>; Humanitarian Aid Office (ECHO) <http://europa.eu.int/comm/echo/>.
52. Amnesty International Annual Report 2000 – country reports, viz <http://web.amnesty.org/ai.nsf/countries/somalia>.
53. http://www.unsomalia.org/media/2002/stories/20021014_2.asp.
54. Viz internetové stránky Maaylandu: <http://www.maayland.com>
55. H.E. President Dahir Riyale Kahin visits Ethiopia, Ministry of Foreign Affairs, Hargeisa July 26, 2002, <http://www.somalilandgov.com>.
56. IGAD byla vytvořena v roce 1996 k prosazování a udržení míru a stability v oblasti Afrického rohu s cílem vytvořit mechanismy pro prevenci, management a řešení konfliktu. Členové IGAD jsou

- Djibouti, Eritrea, Etiopie, Keňa, Somálsko, Súdán, Uganda. Cit. podle Membership of international organizations, <http://first.sipri.org>.
57. Transitional National Government Says Peace Talks Facing Collapse, UN Integrated Regional Information Networks (IRIN), February 26, 2003, <http://allafrica.com/stories/200302260124.html>.
58. Pro aktuální informace o TNG lze doporučit oficiální internetové stránky somálské vlády: www.somaligov.com.

Seznam literatury:

- Adibe, C. a Potgieter, J., W.: *Managing Arms in Peace Processes: Somalia*, United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR), Geneva 1995.
- The Blue Helmets, A Review of United Nations Peace-keeping*, United Nations Department of Public Information, New York 1996.
- Bowden, M.: *Černý jestřáb sestřelen, Příběh moderní války*, Pragma, Praha 2000.
- Cliffe, L.: Regional dimensions of conflict in the Horn of Africa, *Third World Quarterly*, 1/1999, London Feb 1999, elek. verze (Proquest).
- Gedlu, M.: Prevence a řešení konfliktů a OSN: africké zkušenosti, *Mezinárodní politika*, 4/2002, s. 36–37
- Gedlu, M.: Zaostrěno na Africký roh, *Mezinárodní politika*, 11/1995, s. 30.
- Hippen, K. von.: Kolaps státu a budování státu – jiný pohled na Somálsko, *Mezinárodní vztahy* 4/2002, s. 82–90.
- Ismail I Ahmed a Green, R. H.: *The heritage of war and state collapse in Somalia and Somaliland: Local-level effects, external interventions and reconstruction*, *Third World Quarterly*, London; Feb 1999, elek. verze (Proquest).
- Neillands, R.: *V bojové zóně, Speciální jednotky od roku 1945*, Deus, Praha 2001.
- Pantůčková, J. a kol.: *Střední a východní Afrika*, Institut zahraničního obchodu/ČTK-Pressfoto, Praha 1989.
- Pečenka, M., Luňák P. a kol.: *Encyklopedie moderní historie*, Libri, Praha 1999.
- Pelton, R., Y., Aral, C. and Dulles, W.: *Průvodce cestovatele po nebezpečných místech světa*, Rybka Publishers, Praha 1999.
- The United Nations Blue Books Series, Volume VIII*, United Nations Department of Public Information, New York 1996.